ISSN 0323-9004

Народностопански архив

Свищов, година LXXIX книга 3 - 2026

Зеленото банкиране като катализатор за устойчиво развитие – доказателства от банковия сектор

Коефициентен метод за разпределение на непреките разходи

Фискални и разпределителни ефекти от промяната в осигурителния модел на държавните служители в България

Прогнозиране волатилността на водещи банкови институции чрез модела EGARCH (1.1)

Измерване на регионалните икономически възможности: нов подход чрез регионален индекс на икономическите възможности и коефициент на регионалния дефицит

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ"
СВИЩОВ

Economic Archive Year LXXIX, Issue 3 - 2026
Народностопански архив година LXXIX книга 3 - 2026

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:
Проф. д-р Теодора Димитрова – главен редактор
Проф. д-р Светослав Илийчовски – зам.-главен редактор
Доц. д-р Михаил Чиприянов
Доц. д-р Жельо Вътев
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Анатолий Асенов
Доц. д-р Сергей Радуканов

МЕЖДУНАРОДЕН СЪВЕТ:
Проф. д-р ик.н. Михаил А. Ескиндаров – Финансов университет при Правителството на Руската федерация, Москва (Русия).
Проф. д-р ик.н. Григоре Белостечник – Молдовска академия за икономически изследвания, Кишинев (Молдова).
Проф. д-р ик.н. Михаил Ив. Зверяков – Одески държавен икономически университет, Одеса (Украйна).
Проф. д-р ик.н. Андрий Крисоватий – Тернополски национален икономически университет, Тернопол (Украйна).
Проф. д-р Кен О'Нийл – Университет Ълстер (Ирландия)
Проф. д-р Ричард Торп – Университет Лийдс (Великобритания)
Проф. д-р ик.н. Олена Непочатенко – Умански национален аграрен университет, Уман (Украйна)
Проф. д-р ик.н. Дмитрий Лукьяненко –Киевски национален икономически университет "Вадим Гетман", Киев (Украйна)
Доц. д-р Мария Стефан – Университет "Валахия", Търговище (Румъния)
Доц. д-р Анисоара Дуика - Университет "Валахия", Търговище (Румъния)
Доц. д-р Владимир Климук – Брановички държавен университет, Бранович (Беларус)

Екип за техническо обслужване:
Технически секретар: Елена Петкова
Стилов редактор: Анка Танева
Превод английски: ст. преп. Венцислав Диков и ст. преп. д-р Маргарита Михайлова

Адрес на редакцията:
5250 Свищов, ул. „Ем. Чакъров” 2
Проф. д-р Теодора Димитрова – главен редактор
☎ (++359) 631 66 201
Елена Петкова – технически секретар
☎ (++359) 631 66 201, e-mail: nsarhiv@uni-svishtov.bg
Благовеста Борисова – компютърен дизайн
☎ (++359) 882 552 516, e-mail: b.borisova@uni-svishtov.bg
Милена Александрова – компютърен дизайн
☎·(++359) 888 303 402, e-mail: m.aleksandrova@uni-svishtov.bg

Отпечатването на списанието за 2026 г. се осъществява с безвъзмездната финансова помощ на Фонд “Научни изследвания” – Договор ДНП № КП-06-НП7-66 по конкурс “Българска научна периодика – 2026 г.”

© Академично издателство „Ценов” – Свищов
© Стопанска академия „Димитър А. Ценов” – Свищов

НАРОДНОСТОПАНСКИ АРХИВ

ГОДИНА LXXIX, КНИГА 3 – 2026

СЪДЪРЖАНИЕ

Михаил Чиприянов, Марио Хопфнер
Зеленото банкиране като катализатор за устойчиво развитие – доказателства от банковия сектор /3

Росен Колев
Коефициентен метод за разпределение на непреките разходи /27

Теодор Ненов, Ивайло Кънев
Фискални и разпределителни ефекти от промяната в осигурителния модел на държавните служители в България /40

Петър Джелепов
Прогнозиране волатилността на водещи банкови институции чрез модела EGARCH (1.1) /54

Стефка Чилова
Измерване на регионалните икономически възможности: нов подход чрез регионален индекс на икономическите възможности и коефициент на регионалния дефицит /82

КОЕФИЦИЕНТЕН МЕТОД ЗА РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА НЕПРЕКИТЕ РАЗХОДИ

Росен Илиянов Колев
Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“
E-mail: *r.kolev@ts.uni-vt.bg*

Резюме: Разпределението на непреките разходи е сред основните въпроси, чието изследване е било, е и ще бъде значимо за всички производствени единици. За управленското счетоводство и счетоводителите един от най-трудните въпроси е за избор именно на метод за разпределението им. Развиващите се икономически пазари, непрестанната конкуренция и търсенето на оптимизиране на разходите предопределят първостепенното значение на въпроса. Коефициентните методи са част от възможността, която предприятията използват за разпределението на този вид разходи с основната цел справедливо отнасяне на дела на използваните разходи.

Ключови думи: непреки разходи, коефициентен метод, управленско счетоводство, материални запаси.

URL: nsarhiv.uni-svishtov.bg

DOI: https://doi.org/10.58861/tae.ea-nsa.2026.3.02.bg

JEL: M41, L60.

* * *

Въведение

Изследванията на въпроса за разпределението на непреките разходи в дейността на производствените предприятия е в основата на създаването на науки като разходното и управленското счетоводство. Рационалното използване на ресурси и комбинирането на различни дейности в производството на повече от един продукт водят до създаването на непреките разходи. Именно това обуславя съществуването на въпроса

за разпределението и същевременно е основа за търсенето на справедливото разделяне на изследваните разходи. С развитието на Индустрия 4.0, изискванията за екологичен отпечатък и дори при навлизането на Индустрия 5.0 все повече предприятия натрупват значителни непреки разходите. Това обуславя и изграждането на различна структура на разходите, които да отразяват възникналите нови видове разходи, като тези за екологично въздействие на предприятието. Всичко това обуславя задълбочаване на изследванията в тази насока и създаването на симулационни модели за разпределение на разходите на база коефициентен метод.

Изследователски методи, цел, обект и ограничения на научната разработка

В настоящата научна разработка като обект са представени непреките разходи и възможността за рационалното и справедливо разпределение с коефициентен метод. Целта на изследването е да се обособи симулационен модел с ясно разграничени етапи за разпределението на изследваните разходи и възможността на практико-приложността му в дейността на производствените предприятия.

Научните и изследователските методи, които са използвани в научната разработка, са: критичен и разширен анализ на литературата, свързана с непреките разходи, значението им в дейността на производствените предприятия и как управленското счетоводство ги използва за редица анализи; синтез на изследователските мнения; дискриптивен метод. Ограничението на разработката е свързано с разглеждането на само един модел за разпределението на непреките разходи при традиционни методи за калкулиране, именно на база използваните материални запаси. Така представеното ограничение, от друга страна, дава възможност за разглеждане на различни варианти, тъй като в различните производства материалните запаси имат различен физико-химичен състав. Това обуславя и различно реорганизиране на формулния апарат, представен като основен обект на научната разработка.

Изложение

Непрестанните европейски регулации в областта на екологичните изисквания водят до търсенето на ресурси, които да се включват в повече производствени дейности. Така промишлените предприятия произвеждат редица продукти с един и няколко приличащи си материали, за да спазват регулациите и да не подлежат на санкции. Пример за такива санкции са квотите за емисии на парникови газове, които непрестанно увеличават

цената си и повишават себестойността на произвежданата продукция. Това от своя страна увеличава продажната стойност и намалява конкурентоспособността на дружествата. С тези ограничения в основните дейности се налага търсенето на ефективни решения, които увеличават относителния дял на непреките разходи в производствените единици. В целта също се наблюдава, че се използват традиционните методи за калкулиране на себестойност. Развитието на икономическите процеси води до търсене на все повече прогресивни методи за калкулиране, но в българската действителност се използват много повече традиционните. Стоян Деевски определя: „разпределението на разходите се използва за целите на финансовото отчитане, планирането и контрола, за разпределяне на разходите към отдели, инвентарни позиции или помощ с точно определяне на цената.“ (DEEVSKI, 2023). Включването им в толкова много дейности в предприятията потвърждава значимостта на избора, който правят за разпределянето на разходите и в частност непреките.

Преминаването към кръгова икономика и използването на научния прогрес, в контекста на индустрия 4.0, допълнително увеличават количеството на използваните идентични материали и респективно непреките разходи. Създадени са стандарти за регулиране на кръговата икономика, като „Международните стандарти помагат на компаниите да гарантират, че техните продукти отговарят на принципи като издръжливост, възможност за повторна употреба, възможност за надграждане или възможност за ремонт. Те насърчават доверието на потребителите в споделени, рециклирани, ремонтирани или рециклирани стоки и компоненти, както и съответните услуги, и дават възможност за сътрудничество между икономическите партньори.“ (ISO Standards) Именно такива изисквания спомагат организирането на производства и ремонтни дейности, използващи еднакви ресурси.

В този ред на мисли е необходимо да се представи и основанието за възникването на непреките разходи, а именно използването на общи ресурси и/или дейности, които не могат да определят, точно към кой продукт се насочват разходите. В настоящите икономически условия е все по-важно и значимо за управленските екипи в предприятията да намерят начин, с определено количество ресурси да се произвеждат повече като количество и разновидности продукти. Ролята на управленските счетоводители и техните компетенции са решаващи за намирането на такива решения. Според новите изисквания „от края на XX век насам се наблюдава тенденция, управленският счетоводител да се превръща в бизнес партньор, действащ като вътрешен консултант и съветващ други мениджъри по финансови и оперативни въпроси.“ (Павлова, М., Петрова, Р., 2024, стр. 160). Оперативните решения, които изискват краткосрочни и

бързи действия, са основните методи на мениджърски действия в последните години поради непрестанно променящата се икономическа обстановка.

1. Непреки разходи – същност и значение

Разновидностите на разходите в различните икономически дейности в предприятията са големи, но съществуват разходи, които са от съществено значение за съществуването им. Разходите, които са свързани с калкулирането на себестойността на продукцията и оказаните услуги, винаги са били основополагащи за производствената, икономическата, финансовата и цялостната дейност на предприятието. Росица Симеонова пише, че от традиционните методи за класифициране на разходите най-голямо значение за калкулирането на фактическата себестойност имат преките и непреките разходи…., като непреките разходи се разпределят и отнасят по конкретни обекти пропорционално по предварително определена база, т.е. тук се съдържат два момента – разпределение на разходите и включването им в себестойността (Симеонова, 2005, стр. 43). Иначе казано, задължително е да се обърне достатъчно голямо внимание и на двата момента при разпределението на непреките разходи, защото веднъж е нужно правилното разделяне за всеки отчетен обекти и втори път е важно да се отнесат правилно за получаване стойността на произвежданата продукция и/или оказаните услуги. Това от организационна гледна точка оформя и ценовата политика на предприятието и всяка грешка би попречила на пазарната стратегия както в краткосрочен, така и в дългосрочен план.

Редица наши автори[1] разглеждат непреките разходи, като за целите на научната разработка са представени становища на автори, които творят от началото на XX век. Така мненията са актуални и позволяват анализиране на последните мнения по въпроса. Според Мария Павлова непреките разходи: „оказват опосредствено влияние върху произведената продукция. Те се отнасят за няколко вида продукция или услуги. За да бъдат включени в себестойността, е необходимо да се разпределят по избран от ръководството метод. Важно е да се посочи, че разделянето на разходите на преки и непреки винаги е спрямо конкретен обект.“ (Павлова, 2010, стр. 34). Чрез това мнение Мария Павлова внася важен момент, като посочва,

[1] Непреките разходите са разгледани в голяма част от научните разработки и книгите, свързани с управленско счетоводство, на Мария Павлова, Трифон Трифонов, Бойчинка Йонкова, Михаил Мусов, Райна Петрова, Росица Симеонова, Екатерина Аверкович, Георги Илиев, Бойка Брезоева, Теодора Рупска, Анита Атанасова и др.

че е необходимо, много внимателно да се извършва това разпределение на разходите, защото едни разходи за един обект на отчитане може да се обособят като преки, но за други отчетни обекти да се обособят като непреки. Ясното организиране на производствената дейност и точното определяне на разходно определящия фактор предопределя и последващото разделяне на разходите. В становището също е споменато, че ръководството определя метод за разпределение, което означава, че предварително е необходимо, пред мениджмънта да се аргументира подходящ метод.

Друго значимо мнение през последните години е на Бойка Брезоева, като тя определя непреките разходи като „Разходи, които не могат да се отнесат директно към даден калкулационен обект (респ. калкулационна единица) по практически ефективен начин, тъй като са общи за няколко или за всички обекти (респ. единици)“ (Брезоева, Б., Мусов, М., 2020, стр. 11). Характерно за това становище е ефективното разпределение на непреките разходи. Това означава, че избраната база за отнасянето им към всеки калкулационен обект или единица да е основано от качествена или количествена характеристика. Още в началото на научната разработка бе представена тезата, че все повече предприятия ще използват един или малко на брой материали/ресурси за производствената дейност. Така мнението показва, че това не би създало проблеми за разпределянето на въпросните непреки разходи. Според Анита Атанасова: „непреки са тези разходи, които са необходими за изработка на даден продукт или оказването на услуги, но не могат да се отнесат пряко към конкретен обект. Поради тази причина непреките разходи се нуждаят от разпределение, за да се достигне до определяне на себестойността на конкретния вид изделие“ (Атанасова, 2021, стр. 9). И така представеното становище допълва и допринася за разбирането, както и подчертава значимостта на обекта на настоящата публикация.

Друго мнение на български автор е това на Теодора Рупска, която за непреките разходи пише: „това са разходите, които не е възможно или не е икономически обосновано да се причислят директно към себестойността на продукцията. Такива примери са разходите за заплати и осигуровки в спомагателните работници, които са заети непосредствено с производството на мебели и …т.н.“ (Рупска, Т., Орешаров, Н., Кавалджиева, К.. , 2015, стр. 16). Така представените становища дотук подчертават значимостта на непреките разходи и тяхното централно местоположение в изчисляването на себестойността на произведената продукция и/или оказаните услуги. Непреките разходи може да създадат и редица проблеми за калкулирането на себестойността в сложните производства, защото се

изисква голямо количество счетоводна работа за тяхното преразпределяне. Съществуват производства, които произвеждат няколко или десетки продукти чрез едни и същи операции, където се плащат заплати, осигуровки на работниците, начислява се амортизация на машините, плащат се такси, режийни и т.н. Може да се обобщи, на база представените мнения на българските автори, че ***непреките разходи*** са специфичен вид разходи, които се формират при невъзможност и/или липсва икономическа обосновка за директно разпределение в производствената дейност и са важни за калкулирането на себестойността и/или оказаните услуги.

След като са представени значимите мнения на българските автори, редно е да се обособят и становищата на видни чуждестранни автори с цел сравнителен анализ с българските. Науката за управленско счетоводство в международен план е много по-развита и подбирането на виждания по настоящата тематика има за цел да избере мнения от континентална Европа, англосаксонската система, САЩ и т.н. Това е опит за обективно формиране на различни виждания и обобщаване на техните характеристики. Непреките разходи се разглеждат още от времето на обособяването на разходното счетоводство като предшественик на управленското счетоводство. Те са обособени сред първите специфични разходи, които подлежат на изучаване, но и до наше време тяхното разпределяне представлява интерес както от теоретична гледна точка, така и от практиката. Според Peter Atrill: "Когато разходните единици не са идентични, отправната точка е, разходите да се разделят на две категории: преки разходи и непреки разходи. Непреките разходи са всички други елементи на себестойността, т.е. тези, които не могат да бъдат директно измерени по отношение на всяка отделна разходна единица (работа). Като пример е наемът на гаражното помещение би бил косвен разход за ремонт на автомобил." (Atrill, P., McLaney, E., 2009, p. 96). Atrill характеризира непреките разходи като онази част от включващите се в себестойността и не могат да се насочат директно към конкретен обект. В началото на становището е застъпено значението на идентифицирането на разходите. За всяка производствена дейност предварително трябва да се извърши процедурата по определяне кои са преки и кои не.

Друго значимо мнение на учен е това на Каверина, която ги определя по следния начин: „Непреките разходите са тези, които не могат или икономически е нецелесъобразно пряко да се отнасят към обект за отчитане на разходи. За разпределението на косвените разходи се разработват и използват различни методики, така че избраният метод влияе на величината на финансовия резултат и себестойността на различните видове продукция" (Каверина, 2004, стр. 68). Представеното мнение не се различава значително от всички дотук, но застъпва тезата за целесъобразността

при разпределянето на този вид разходи. Това е от голямо значение за производствените предприятия, защото е възможно да се получи натоварване на себестойност на даден продукт с твърде големи разходи. По този начин е възможно да се изчисли стойност, която е по-голяма от конкурентите и да се преустанови производството му. Затова при процеса по идентифициране на разходите е необходимо, както при използването на стандартна себестойност, дейностите да се извършат преди отчетния период и/или цялата производствена дейност. Така целесъобразността се превръща и в ефективно икономическо решение, което спомага развитието на икономическия субект.

Значимо за всяка една разработка, посветена на управленското счетоводство и вчастност на разходите, е мнението на Colin Drury. Изследователят посвещава търсенията си в представянето на проучванията си в редица издания за разходното и управленското счетоводство, с което развива науката и възможните практически решения за бизнеса. Според него: "Непреките разходи не могат да бъдат идентифицирани конкретно и изключително с даден разходен обект. Те се състоят от непряк труд, материали и разходи. В производствена организация, където продуктите са обект на разходите, заплатите на всички служители, чието време не може да бъде идентифицирано с конкретен продукт, представляват непреки разходи за труд. Примерите включват разходите за труд на персонала, нает в поддръжката и ремонта на производственото оборудване и персонала, нает в отдела за магазини" (Drury, 2018, стр. 9). Така представеното становище е изчерпателно и до голяма степен включва различията в предходните цитати. Друго мнение е това на Robert Kaplan: "Всеки разход, който не издържа теста за преки разходи, е непряк разход. Това може да звучи просто, но споровете при изчисляването на разходите за това, дали даден разход (по-правилно ресурсът, който е създал разходите) трябва да се третира като директен или непряк, превъзхождат всички други спорове за изчисляване на разходите. Това повишено използване на непреки разходи в производството увеличи необходимостта от системи за изчисляване на разходите, които да се справят адекватно с непреките разходи." (Atkinson, A., Kaplan, R., Matsumura, E., Young, S., 2012, стр. 126). Анализирайки написаното от Kaplan, се наблюдава, първо, да не се подценява момента на определяне кой разход е пряк и кой не, защото това предопределя останалите действия. Второ, изборът на метод предизвиква научни спорове от много години и не е установен модел, който еднакво да отговаря на потребностите на различните производствени дейности. Именно поради тези причини продължават и търсенията в практическата дейност на счетоводителите, защото промишлените дейности в последните години

се реорганизират и отново е нужен избор на метод за преразпределение на разходите.

Като обобщение на използваните становища за непреките разходите от чуждестранните автори се наблюдава почти същото виждане за същността и значението на непреките разходи. Прилагайки сравнителен анализ на българските и чуждестранните мнения може да се установи, че различието е практико-приложността. Чуждестранните автори залагат много повече на примерите и какво представляват тези разходи, докато в другите се наблюдава повече описателният характер. Важно е, че непреките разходи имат и отношение към финансовото счетоводство и изготвянето на финансовите отчети, защото са част от себестойността на продукцията и/или оказаните услуги.

2. Коефициентен метод на база материални разходи

Създаването на коефициенти по разходно определящи фактори е възможно решение пред всички промишлени предприятия. Това е решение, което може да се използва, защото не съществува производство без употребата на материали. Подходът е обвързан с традиционните методи за калкулиране, защото е възможен да се използва както при поръчков метод за калкулиране, така и при попроцесните. При последните е много по-важно използването на полуфабрикатен метод, защото много често получените полуфабрикати от първата преработка се използват за получаването на краен продукт, но с еднакъв материал. Подбрани са традиционните методи за калкулиране на себестойност на продуктите и оказаните услуги, защото в някои изследвания[2] се наблюдава използването на такива методи. Това създава условие за развиване на портфолиото от предлагани продукти без големи реорганизации на производствените дейности и затрудняване на отчетните процеси. Изградена веднъж, системата за разпределение на непреките разходи на база материалните запаси при увеличение или намаление на произвежданите продукти единствено се коригира процентът на относителност.

[2] Виж Колев, Р. (2019) Съвременни подходи при отчитане на разходите и калкулирането на себестойността в промишлеността, Стопанска академия – гр. Свищов, стр. 153.

2.1. Симулационен модел за използването на метода за разпределение на непреките разходи

Всеки такъв модел следва да се изгражда на база формулен апарат, който подпомага дейността на счетоводителите. Изграждането на модела следва поредността от стъпки:

1. За определяне количеството продукция в 1 кг, 1 л, 1 м и др. мерни единици основен материал се изчислява по формулата:

$$\text{Количество продукция} = \frac{\text{литър, метър и т. н.}}{\text{дължина на артикула в метри и т. н.}}$$

2. За изчисляване на необходимото количество материал за заявените производствени количества следната формула:

$$\text{Количество материал} = \frac{\text{заявено количество продукция}}{\text{брой подукция в 1 кг, 1 л. , 1 м материал}}$$

3. За изчисляване на нужните машиночасове/човекочасове като норма:

$$\text{Часова норма} = \frac{\text{общо количество материал}}{\text{производствен обем на час}} = \sum$$

След преминаването на тези стъпки е важно да се определи дали преките разходи се определят на предварителна база/ чрез стандартна себестойност или се изчисляват по фактически направените разходи през отчетния период, или за периода на направената поръчка. При използването на нормативна себестойност е редно да се установят следните разходи – нормативни разходи за пряк труд, нормативни променливи общопроизводствени разходи, разходът за употребената електроенергия, нормативен коефициент за административните разходи за организация и управление, както и амортизационните разходи на сградния фонд.

Получените коефициенти за използваните материали спомагат за разпределението на непреките разходи и за материали. Примерът, който ще е под формата на ***симулационен модел,*** е избран съобразно актуални проблеми на бизнеса. В последните години редица регулации на ЕС предвиждат отказване от пластмасата и найлоновите чанти (торби), това налага ориентиране към производството на хартиени части. По този начин се цели възможността за рециклиране и повторно използване, което намалява негативното влиянието върху околната среда. В този симулационен

модел се представя производството на хартиени чанти (торби) с различни размери.

При този случай е възможна комбинацията на двете системи от традиционните методи за калкулиране на себестойност, а именно поръчковия метод и полуфабрикатния попроцесен метод. Производството премина през първи етап получаване на хартиено руло или е закупено като стока от друго производствено предприятие. Важно е прилагането на горепосочените формули при разпределянето на разходите за калкулирането на себестойност. Направена е поръчка „Х“ за пет вида хартиени торби със следните размери ширина/височина: 1. 275/600 мм,2. 250/600 мм,3. 300/600 мм,4. 350/500 мм,5. 300/500 мм. Всички са с дебелина 50 μm. Предварителна информация е колко метра хартия е необходима спрямо заявените размери на пликовете. За номер 1 – 40 м, 2 – 43м, 3 – 36 м, 4 – 31м, 5 – 36 м. Броят поръчвани пликове е, както следва по поредност на номерата 2 000 бр., 6 000 бр., 3 000 бр., 1 000 бр., 3 000 бр.

1. Определяне на количеството продукт (в метри) последователно за 1, 2, 3, 4, 5 вид пликове:

$$1.\ \text{Количество продукция} = \frac{40}{0{,}6} = 66{,}666(7)\text{бр.}$$

$$2.\ \text{Количество продукция} = \frac{43}{0{,}6} = 71{,}666(7)\text{бр.}$$

$$3.\ \text{Количество продукция} = \frac{36}{0{,}6} = 60\ \text{бр.}$$

$$4.\ \text{Количество продукция} = \frac{31}{0{,}5} = 62\text{бр.}$$

$$5.\ \text{Количество продукция} = \frac{36}{0{,}5} = 72\ \text{бр.}$$

2. За изчисляване на необходимото количество материал за заявените производствени количества се използва следната формула, последователно за 1, 2, 3, 4, 5 вид пликове:

$$1.\ \text{Количество материал} = \frac{2000}{66{,}67} = 29{,}99\ \text{мерни единици}$$

$$2.\ \text{Количество материал} = \frac{6000}{71{,}67} = 83{,}72\ \text{мерни единици}$$

$$3.\ \text{Количество материал} = \frac{3000}{60} = 50\ \text{мерни единици}$$

$$4.\ \text{Количество материал} = \frac{1000}{62} = 16{,}13\ \text{мерни единици}$$

$$5.\ \text{Количество материал} = \frac{3000}{72} = 41.67\ \text{мерни единици}$$

След направените изчислителни процедури е възможно да се посочи и броят отработени часове, независимо машинно и/или в човекочасове. За изчисляване на относителния дял на всяка поръчка и съответните вложени материали е необходимо да се събере общото количество (221.51 кг) и след това да се отнесе към всяко изделие. За 1 изделие е 13.54%, за изделие 2 е 37,80%, за изделие 3 е 22,57%, за 4 изделие е 7,28% и за последното изделие е 18,81%. В следващата таблица е представена обобщена информация за производствените нужди и нормата за разпределение. По този начин е възможно да се изгради и производствената норма.

Таблица 1

Информация за продуктите, необходимите материали и нормата за разпределение на непреките разходи

Продукти	Количество продукт	Количество материал	Норма за разпределение
Продукт 1	66,67 бр.	29,99 м.е.	13.54%
Продукт 2	72,67 бр.	83,72 м.е.	37,80%
Продукт 3	60 бр.	50 м.е.	22,57%
Продукт 4	62 бр.	16,13 м.е.	7,28%
Продукт 5	72 бр.	41,67 м.е.	18,81%

Източник: собствена интерпретация.

Изчисленото количество на непреките общопроизводствени разходи се умножава по представените по-горе проценти и се получава делът на всяка от поръчките. За окончателното калкулиране на себестойността се добавят и преките разходи за всяко изделие. ***Използването на тази методология улеснява управленските счетоводители, защото с едно изчисление, а именно намирането на количеството използвани материали, се получава и основа за разпределение на непреките разходи***. По този начин е възможно да се посочат и коефициентите, с които да се определи и разпределението на непреките разходи, защото тук се наблюдава един и същ материал за изработката на въпросните хартиени пликове. Често те се изработват от едни и същи машини, като се прави пренастройка и именно това обуславя и използването на този метод за разпределение на непреките разходи. Това може да се използва и за други производства, които имат същите характеристики.

Заключение

Свързаните производства и оптимизирането на ресурси са част от бъдещето на промишлеността и същевременно и другите сектори от икономиката. Използването на точни методи за разпределението на непреките разходи е начин за решаване на част от предизвикателствата пред икономическите субекти в българската, европейската и световната реалност. Търсенията в сферата на управленското счетоводство са практически свързани и винаги значими за мениджърските решения, поради нуждата от изграждането на бизнес план за различни периоди от време. С използването на коефициентните методи в дейността се постига точност от гледище на ключов фактор, определящ самото производство. Това може да се определи като стратегическо и тактическо решение, защото може да се използва в дългосрочен период и с лесно интегриране, независимо дали възникват фактори за промяната във вътрешен или външен план.

Цитирани източници

Atkinson, A., Kaplan, R., Matsumura, E., Young, S., . (2012). *MANAGEMENT ACCOUNTING - Information for Decision-Making and Strategy Execution, S I X T H E D I T I O N.* Pearson Education.

Atrill, P., McLaney, E. (2009). *Management accounting for decision makers, Sixth Edition.* Pearson Education.

DEEVSKI, S. (2023). MANAGEMENT OF INDIRECT COSTS – MATHEMATICAL METHODS FOR COST ALLOCATION. *Trakia Journal of Sciences, Vol. 17*, 499.

Drury, C. (2018). *Management and cost accounting 10 edition.* Cengage Learning EMEA, Cheriton House.

ISO Standards. (н.д.). *Circular economy.* Извлечено от https://www.iso.org/sectors/environment/circular-economy

Атанасова, А. (2021). *Управленско счетоводство.* Варна: Издателство „Наука и икономика“, ИУ – Варна.

Брезоева, Б., Мусов, М. (2020). *Управленско счетоводство.* София: Издателски комплекс – УНСС.

Каверина, О. (2004). *Управленский учет – системы, методы, процедуры.* Москва: Финанси и статистика.

Павлова, М. (2010). *Управленско счетоводство – оценка и анализ на дейността.* Велико Търново: ЛБМ Инвест.

Павлова, М. Петрова, Р. (2024). *ЕФЕКТИТЕ НА ДИГИТАЛНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ ВЪРХУ СЧЕТОВОДНАТА ПРОФЕСИЯ – СЧЕТОВОДНИ РОЛИ И УМЕНИЯ.* Велико Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“.

Рупска, Т., Орешаров, Н., Кавалджиева, К. (2015). *Управленско счетоводство - основен курс.* София: Издателски комплекс – УНСС.

Симеонова, Р. (2005). *Калкулацията – инструмент за управление на разходите.* Свищов: АИ „Ценов“, Библиотека „Стопански свят“ бр. 76.

Росен И. Колев е главен асистент, доктор по икономика в катедра „Финанси и счетоводство“, Стопански факултет, Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“, България. **Научни интереси:** управление на производствените разходи, съвременни модели за отчитане на разходите и калкулиране на себестойността, анализ на производствените разходи.

ORCID ID: 0000-0001-9175-7348